

יום תקומת ישראל (יום העצמאות) ויום גאולת ירושלים – האם חובה לומר הלל?

1. תלמוד בבלי פסחים קיז, א

אמר רב יהודה אמר שמואל: שיר שבתורה משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים. והלל זה מי אמרו?
נביאים שביניהן תקנו להן לישראל שיהו אומרין אותו על כל פרק ופרק, ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן,
ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן.

רש"י ורשב"ם:

שיר שבתורה - אז ישיר משה:

ועל כל צרה שלא תבא עליהם - לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה, אומרים
אותו על גאולתן, כגון חנוכה:

פסקי הרי"ד

הלכה זו הובאה בפסקי הרי"ד (מגדולי הראשונים), ופירש הרי"ד כך: "על כל פרק ופרק – על ימים טובים הבאין לפרקים אנו
משבחין הבורא בהלל זה. ועל כל צרה כשנגאלין ממנה – כגון חנוכה".

2. תלמוד בבלי מגילה יד, א

תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב
בתורה חוץ ממקרא מגלה. מאי הרוש? אמר רבי תיא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לתרות
אמרין שירה, ממיטה לחיים לא כל שפן?
אי הכי, הלל נמי גימא? לפי שאין אומרים הלל על גס שבחוצה לארץ.

3. מגילת תענית (ליכטנשטיין) הסכוליון ד"ה / עשרים וחמשה בכסלו

חנכת בית חשמונאי לדורות. ולמה היא נוהגת לדורות? אלא שעשאוה בצאתם מצרה
לרוחה, ואמרו בה הלל והודאה, והדליקו בה נרות בטרה. לפי שנכנסו יונים בהיכל וטמאו כל
הכלים ולא היה במה להדליק וכשגברה יד בית חשמונאי הביאו שבעה שפודי ברזל וחפוס בבעץ והתחילו להדליק.
ומה ראו לגמר בהם את ההלל? ללמדך שכל תשועה ותשועה שעשה הקדוש ברוך הוא
לישראל הם מקדימין לפניו בהלל ובשבח. וכך הוא אומר בספר עזרא ויענו כל העם בהלל ובהודות
לה' כי טוב כי לעולם חסדו על ישראל וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל לה' על הוסד בית ה' ואומר לה' הישועה
על עמך ברכתך סלה. להקדוש ברוך הוא לעשות נסים ונפלאות ולנו להללו ולברכו שנאמר על עמך ברכתך סלה.

4. שאלות דרב אחאי גאון פרשת וישלח (שאלתא כד - כו) שאילתא כו — דרשה לחנוכה

שאלתא — דמחייבין דבית ישראל לאודוויי ולשבוחי קמי שמיא בעידנא דמתרחיש להו
ניסא, דכתיב הללו את-יהוה, פל-גוים; שבחוהו, פל-האמים.
פי גבר עלינו חסדו, ואמת-יהוה לעולם, הללו-יה.
אטו משום דגבר עלינו חסדו הללו את-יהוה פל-גוים? אלא הכי קאמר הללו את-יהוה פל-גוים מה דעביד עימכון,

וכל שכן אנן דגבר עלינו חסדו.

וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מיחייב לברוכי ברוך אשר עשה ניסים לאבותינו בזמן הזה—בחנוכה על שרגא בפורים על מקרא מגלה, שנא 'יאמר יתרו, ברוך יהוה, אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה.

5. שו"ת חתם סופר או"ח סימן קסא וסימן קצא

ולפ"ז כיון דאמרינן בפ"ק דמגילה (יד, א) דאנשי כנסת הגדולה למדו ק"ו השתא מעבדות לחרות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, והרי ק"ו דאורייתא הוא והתורה ניתנה לדרוש בי"ג מדות. הרי חיוב ההלל בפורים גם כן דאורייתא, וקרייתא זו הלילא...

מיהו נראה דהיינו דוקא ממיתה לחיים דומיא דמרדכי ואסתר, אבל בפדות משארי צרות לא, דהרי אחז"ל (מגילה יד, א) במרדכי ואסתר מאי דרוש ק"ו מעבדות לחירות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, וא"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבדות לחירות כל שאין ההצלה ממיתה לחיים ממש הו"ב דלא לוסף לקבוע יום טוב.

6. שו"ת קול מבשר חלק א סימן כא

הנה אין ספק שהיום הוא (ה' אייר) שנקבע על ידי הממשלה וחברי הכנסת (שהם נבחרו רוב הצבור) ורוב גדולי הרבנים לחוג אותו בכל הארץ זכר לנס של תשועתנו וחירותנו, מצוה לעשותו שמחה ויו"ט ולומר הלל... ויפה כיוונו המנהיגים שקבעו את היום הזה דוקא, אשר בו היה עיקר הנס שיצאנו מעבדות לחירות ע"י הכרזת העצמאות, ואלמלא נעשית ההכרזה באותו היום והיתה נדחית ליום אחר אז היינו מאחרים את המועד ולא היינו משיגים את ההכרה וההסכמה של המעצמות הגדולות שבאומות העולם, כידוע, ונס זה משך אחריו גם את הנס השני של ההצלה ממות לחיים הן במלחמתנו נגד הערביים בא"י והן הצלת יהודי הגולה מיד אויביהם במקומות מגוריהם שעלו לא"י ובא על ידי כך הנס השלישי של קיבוץ גליות...

עכ"פ יצא לנו לדינא בנידון דידן דאין כאן שום חשש ופקפוק כלל משום כל תוסף, רק אדרבה חיוב ומצוה הוא לעשות זכר לנס ולקבוע את יום העצמאות ליו"ט ושמחה ולומר בו הלל שלם בלא דילוג. ועי' שו"ת חיים שאל ל הגאון חיד"א ז"ל ח"ב סי' י"א שהביא דעות קצת פוסקים לומר הלל אף ביחיד או ציבור של עיר אחת שנעשה להם נס עכ"פ בלא ברכה, והוא דקדק מלשון רש"י בפסחים קי"ז ע"א ד"ה על כל צרה שלא תבוא אומרינן אותו על גאולתן שמסיים: כגון חנוכה דמתקנת הנביאים היתה רק על נס שנעשה לכל ישראל ולא ליחיד או עיר אחת.

אולם לפי דעת החת"ס או"ח סי' קצ"א גם ביחיד או עיר אחת אם הנס הוא ממיתה לחיים שייך הק"ו מעבדות לחירות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש וא"כ חייבים לומר הלל. וי"ל שזו כוונת רש"י שכתב: כגון חנוכה ר"ל ממיתה לחיים דוקא ולא שאר צרות.

ועכ"פ בנס שנעשה לכל ישראל הכל מודים שצריכים לומר הלל ומבואר בחיים שאל שם דבזה אומרים בברכה בלי פקפוק. וגם הספד ותענית אסור בו כמ"ש החת"ס או"ח סי' ר"ח.

7. נר מצוה למהר"ל מפראג עמ' כב

ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה בהדלקה, היו קובעין חנוכה?! כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה... ועוד יש לומר, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל שהיו מנצחים את היונים, רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה על ידי נס שעשה זה השם יתברך ולא היה זה מכחם וגבורתם. ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה, שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך.